

"רבגוניות והתחממות גובאלית" – מייק פרשקר, מייסד ומנכ"ל מכון מרחבים

ביום הולדתה ה-60 של מדינת ישראל, כמעט 7.3 מיליון בני אדם הינם בעלי אזרחות ישראלית. ביסודו, פועל מכון מרחבים לסייע לקבוצה זו לחוש יותר בנוח עם הרב-גוניות המאפיינת אותה.

לאתגר זה שותפות רובן המכריע של המדינות המודרניות, אשר מתמודדות עם נסיבות דומות הנובעות מהתפתחויות היסטוריות חובקות עולם.

האתגר הגלובלי הנובע מרב-גוניות זו הוא תופעה מודרנית בדיוק כמו ההתחממות הגלובלית. לשתי התופעות מספר מקורות משותפים: המהפכה התעשייתית שימשה כזרז להתחממות כדור הארץ ונראה שגם תרמה לגידול חסר התקדים באוכלוסיית העולם, אשר גדלה בשיעור של שישה מונים בפרק זמן של 200 שנה בלבד. יחד עם "גזי החממה", גרמו אמצעי התחבורה והתקשורת המודרניים לרמת נייודות גבוהה של האוכלוסייה, כפי שלא ניתן היה להעלות על הדעת בעבר. אוכלוסיית העולם מתקדמת לעבר נקודת 7 המיליארדים, וזו הפעם הראשונה בתולדותיה שמרבית האנושות חיה בסביבות עירוניות "רב-תרבותיות". השורה התחתונה היא שבמהלך מספר דורות קטן, הרבה יותר אנשים "שונים" חיים בקרבה גדולה מאי פעם.

זהו מצב חדש ביסודו: מרבית בני האדם, שבעבר חיו רובם ככולם בחיים שבטיים בקהילות מבודדות והומוגניות יחסית, מוצאים את עצמם כיום חיים במחיצתם של "אחרים" ותלויים בהם.

בעולם חדש זה, הפכו להכרחיים כישורים חדשים הנחוצים כדי לחיות עם "רב-גוניות" ובשיתוף פעולה עם "אחרים". בעבר, אותם כישורים, שספק אם הם מולדים, היו פחות חיוניים ולעיתים מיותרים. לפיכך, ברחבי העולם מתקיים עתה "מירוץ" לזיהוי ולייצור ה"דבק" שיכול לקיים לאורך זמן מדינות מודרניות המאופיינות ברבגוניות.

בדומה לגופים חינוכיים אחרים המחויבים לרעיון האזרחות המשותפת, אנו גורסים כי האזרחות מספקת את הזהות המשותפת הפרקטית היחידה ("הדבק") הקיימת במדינות מודרניות ורב-גוניות כאלה. אנו מכירים בכך שהאזרחות אינה תמיד הזהות המוערכת ביותר בעיני רבים ואפילו רבים מאוד מקרב קהילות אלה. העובדה, שתחושות ההשתייכות לעם, לדת או לקהילה אתנית, מהוות עבור רבים מאזרחי ישראל חלק מרכזי הרבה יותר בזהותם אינה מפתיעה – או אף מדאיגה. אין באלה בכדי להמעיט מחשיבותה הבלתי מעורערת של האזרחות המשותפת כ"דבק" שעשוי להיות הטוב ביותר במציאות שבה אין עוד זהויות מהותיות המשותפות לכלל האזרחים, מלבד אולי עצם אנושיותם. כמובן שיש להשתמש באזרחות המשותפת בזהירות - אל לה לאיים על זהויות מוערכות אחרות של אזרחי המדינה, ואין להשתמש בה בדרך השוללת את כל מי שאינו אזרח.

מגובים בניסיון ובמחקר, אנו משוכנעים שאת הכישורים הדרושים לחיים מוצלחים בסביבה רב-גונית יש ללמוד, לתרגל ולתגבר באופן מקיף ושיטתי בכל תוכניות הלימודים, מגן הילדים ועד לבית הספר התיכון. עמדה זו מבוססת על ההנחה, המובלעת לעתים, לפיה הערכים, דפוסי החשיבה והכישורים הנחוצים לתפקוד בסביבה רב-גונית אינם מולדים ואינם מובנים מאליהם.

האתגר בפיתוח אזרחות ישראלית משותפת משמעותית ובת-קיימא הינו מורכב במיוחד בגלל מספר גורמים. אין ספק, כי העימות האזורי מקשה על יכולתם של ישראלים - יהודים וערבים-פלסטינאים כאחד - להאמין בעתיד אזרחי משותף ובטוח. יתר על כן, רוב הישראלים לומדים וחיים בנפרד. ההפרדה אינה רק לאומית אלא גם על בסיס דתיותם ועל בסיס חברתי-כלכלי. חוסר היכרות מוליד דעות קדומות ומלבה את הפחד שהוא המחסום הפסיכולוגי הגדול ביותר הניצב בפני תחושת נוחות ביחס ל"אחר". במצב זה, אנו נדהמים כל העת לגלות פרדוקס מצער בעבודתנו במכון מרחבים: אצל רבים מהמורים איתם אנו עובדים, ללא קשר לזהותם, קיימת תחושה חזקה של השתייכות ל"מיעוט מאוים" בחברה הישראלית. יחד עם זאת, אין כמעט איש התופס את עצמו כמאיים באופן כלשהו על "אחרים". אני חש שרובם הגורף של הישראלים חשים שהם נמנים על קהילות מאוימות, ובאופן לא מפתיע, לעתים מתנהגים בהתאם!

ולכן הבסיס של עבודתנו הוא לסייע לישראלים בעלי רקע שונה לחוש יותר בנוח בסביבה הרב-גונית אשר מאפיינת את חיינו המודרניים. אתגר זה מושפע מהנסיבות האזוריות, אך בבסיסו, זהו אתגר אוניברסאלי הדורש מאמץ חינוכי כולל ומהיר כאזרחים בדיוק כפי שאנו נדרשים למאמץ חינוכי כולל כצרכני אנרגיה.